

Đuổi Kịp Mông Cổ? Không Bao Giờ!

Nguyễn Xuân Hưng

1. Tôi hỏi 100 người, thì đến 97 người bảo: “Mông Cổ ấy à? nghèo lắm hả?”. Sai. Khái niệm về một nước Mông Cổ nghèo khó đã ngự trị trong đầu óc dân Việt Nam từ xa xưa, từ cái thời cùng phe XHCN. Nhà văn Tô Đức Chiêu bảo tôi rằng:

- Tao đã đi Mỹ, Ai Cập, Ả rập xê út, Nga và Đông Âu, không kể châu Á như Tàu, Thái... Tức là gần hết thế giới, nhưng khi đi Mông Cổ, mới thấy mình khám phá ra một thế giới mới, nếu có dịp, tao đi 2 -3 lần nữa.

Tôi thấy thế nên cũng đã làm theo: đi Mông Cổ một chuyến.

Mở ngoặc ngay là, khi anh (du lịch) đến đâu, anh phải tự hỏi mình đến đây để làm gì, muốn biết gì. Nói chung là nên đi phượt^(*). Tôi có bài học kinh nghiệm về việc này, có 1 cậu trẻ đi cùng đến vùng đồng hoang cỏ dại (steppe - thảo nguyên) Mông Cổ, cậu thốt lên chán nản: “*O, đâu cũng như đâu, mênh mông cả, chả thấy cái gì.*”

Sau chuyến đi Mông Cổ, tôi rút ra kết luận, 30 năm nữa (hoặc hơn) không biết Việt Nam mình có đuổi kịp Mông Cổ hay không?

Mông Cổ diện tích gấp hơn 6 lần nước Việt Nam, dân số hơn 3 triệu người (bằng 1/2 Hà Nội). Mà 1/2 dân số ở thủ đô Ulan Bato. Hãy tưởng tượng hơn một triệu người ở rải rác trên lãnh thổ gấp 6 lần Việt Nam.. Mông Cổ có đặc biệt là có biên giới với Nga và Trung Quốc. Họ bị kẹp giữa hai nước lớn, nên phải chọn một, lịch sử đã chứng tỏ họ chọn đúng, chọn nước Nga để tránh nước Tàu kẻ thù.

Chính vì chính phủ Quốc dân đảng của Tưởng Giới Thạch khuất phục trước chính phủ Stalin mà đã công nhận Mông Cổ độc lập. Chuyện này chính phủ Mao cay cú ra mặt, công khai gọi Mông Cổ là Ngoại Mông, còn phần lãnh thổ Mông Cổ bị mất từ thời Nguyên triều, thì Trung Quốc gọi là Nội Mông (họ vẫn nhận đó là nước họ). Nói thế để biết mức độ nguy hiểm chên vênh của con ngựa Mông Cổ trước con sói Trung Quốc.

Ở Mông Cổ, tôi được nghe câu chuyện tiểu lâm: Một người Mông Cổ gặp một người Nhật. Người Nhật cảm ơn người Mông, vì bài học của Nguyên triều, nên nước Nhật quyết định không chiếm Trung Quốc nữa. Nếu chiếm nó, có lẽ nước Nhật đã thành Trung Quốc rồi. Đó là một câu chuyện tiểu lâm cay đắng mà không thể cười.

Ăn oán giang hồ với người Tàu thì rất nhiều. Chỉ kể 1 chuyện: Các công ty xây dựng ở Ulan Bato, và nói chung các công ty khác cần nhân công, thì đều thuê nhân công Trung Quốc, vì người Trung Quốc sinh sôi như cỏ dại, ở đâu họ cũng mò đến. Nên các công ty có quy định, chỉ được thuê dưới 6 tháng, mà trong 1 năm không được thuê quá 1 lần. Nên người Tàu được thuê làm phải đi về Trung Quốc ngay sau khi hết hạn visa. Cảnh sát Ulan Bato rất dễ dãi với người Việt sinh sống ở thủ đô của họ, hình như có 7000 người, nhưng riêng người Trung Quốc thì phải kê khai rất cụ thể. Người bạn Mông Cổ nói với tôi: “*Việc lớn nhất của cảnh sát là đuổi người Trung Quốc hết hạn cư trú*”. Đúng vậy, do đó họ không có tình trạng kẹt xe, không có tệ nạn nhiều, việc chính là không để lọt một “cái trứng tu hú”. Chuyện này 30 hay 50 năm nữa, Việt Nam cũng sẽ không làm mà cũng chẳng thể làm.

2. Nhìn trên phim ảnh, thấy thảo nguyên là những dải đất trùng điệp, cây cỏ lưa thưa nhưng nếu chỉ có thể là chưa biết gì về thảo nguyên Mông Cổ cả. Hỏi tôi đi là vào khoảng tháng 7 dương lịch, tháng đã hết cỏ rậm. Cỏ rậm thì đến ống chân, đến đầu gối, còn khi chuẩn bị vào đông cỏ bị đám gia súc gặm gần hết. Chỉ còn cỏ thấp và cỏ mới mọc trở lại.

Nói từ "cỏ" với người Việt, cũng không ổn. Cỏ của Việt Nam là thứ chả để làm gì. Điều này lỗi ở các nhà làm ngôn ngữ khoa học, địa lý. Đáng lý nên dùng từ "thảo mộc thân mềm" hay cái gì đó khác với "cỏ". Cúi nhìn xuống, hàng trăm hàng nghìn loài cây gọi là cỏ rất khác nhau, hình lá cũng thiên hình vạn trạng. Cỏ Mông Cổ nếu vò vài cái lá rồi đưa lên mũi, sẽ thấy nhiều mùi khác nhau. Mùi thơm thoang thoảng, mùi hắc, mùi nồng... Thực sự đó là một thế giới cây thuốc và loại cây như rau thơm ở VN, chứ không phải cây cỏ thông thường. Gia súc Mông Cổ từ hàng nghìn năm nay ăn thứ cỏ đó. Sau khi đi thảo nguyên, tôi mới biết được rằng ở Mông Cổ, người ta ăn rất ít rau, ăn rất nhiều thịt - ngay cả người Việt ở xứ ăn rau, đến Mông Cổ cũng ăn toàn thịt - mà tiêu hóa bình thường, không bị táo bón. Bởi vì lũ gia súc ăn thứ cỏ thiên nhiên hoang dã bổ béo thơm lừng như hàng nghìn năm nay nó vẫn ăn.. Không như gia súc nuôi công nghiệp.

Mông Cổ ngày nay vẫn du mục và người ta tự hào vì nếp sống du mục này. Ông Chủ tịch Hội Hữu nghị Mông -Việt nói tiếng Việt sõi như người Việt, bảo tôi, rất may mà thảm họa tập thể hóa, định canh định cư chỉ tồn tại một thời gian ngắn rồi thảo nguyên lại quay lại nếp sống xưa.

Nếu ai đã đọc "Tô-tem sói" của một nhà văn (quyển này vang dội một thời trên văn đàn Trung Quốc) thì biết thảo nguyên Nội Mông đã bị tàn phá kinh khủng như thế nào. Bọn Trung Quốc theo Mao dồn hết dân du mục vào các hợp tác, triệt phá cách sinh hoạt truyền thống. Họ mang hàng sư đoàn lính tới bắn sói. **Sói là con vật thiêng của người Nội Mông**, khi người chết, người ta kéo xác cha mẹ để ra một chỗ cho sói ăn. Bọn Trung Quốc Mao-ít (Maoism) bắn sói, thế là thổ làm giặc, lại phải giết thổ, lạc vào cái vòng quẩn. Họ còn đưa người Hán đến sinh sống, khiến thảo nguyên Nội Mông gần như bị tiêu diệt. Trong quyển sách ấy, tác giả cũng nói, nhìn sang Ngoại Mông xanh tươi mà tiếc ...

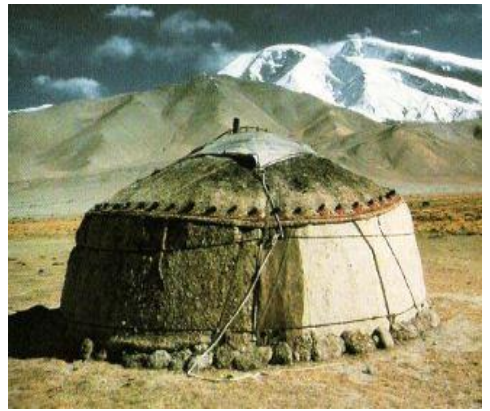
Nhìn thảo nguyên thì mệnh mông, hoang dã nhưng hàng trăm thứ thú hoang vẫn ngày đêm sinh sống, tuân thủ cân bằng sinh thái của nó. Người Mông Cổ ngày nay có điện thoại di động, có xe ô tô vận tải kéo theo cái nhà, và đàn gia súc, đi lang bạt trên thảo nguyên theo nhu cầu của gia súc. Thảo nguyên mệnh mông, mình nhìn đâu cũng như đâu, nhưng chúng tôi đã được một chú bé 12 tuổi đưa từ thị trấn, đi xuyên 25 km đến đúng chỗ lều của bố mẹ chú bé. Hôm đi thảo nguyên, chúng tôi được đón tiếp vui vẻ, chủ tịch huyện đến chơi, cũng vì biết có khách Việt. Ông nói huyện ông có gần 80 hộ, diện tích huyện, nếu so sánh, gần bằng hai tỉnh Hưng Yên Thái Bình cộng lại. Chủ tịch huyện biết cả 80 hộ luôn.

Quy định của họ chăn thả không giới hạn, nên có lúc có hộ gia đình chăn thả ở huyện khác (miễn là đăng ký vẫn ở huyện này) Chủ tịch người Đảng Dân chủ, gọi điện thoại cho đồng chí Bí thư huyện ủy Đảng Nhân dân (đảng cộng sản cũ) thì đồng chí đang chăn ngựa, bèn cưỡi ngựa về. Bí thư huyện ủy đảng nào cũng làm nông dân cả và chả chức vụ gì, cưỡi hề hề đúng là ông chăn ngựa. **Riêng chuyện này, 50 năm nữa Việt Nam có theo kịp không?**

3. Người Mông Cổ có một niềm hãnh diện đã mất là đã từng làm bá chủ thế giới, và còn một niềm kiêu hãnh vẫn còn là sữa ngựa. Thế giới văn minh và ở các nước phát triển có chỉ tiêu bao nhiêu lít sữa bò cho đầu người, thứ sữa đó người Mông Cổ chỉ làm lương khô, làm nguyên liệu chế biến, vì họ uống sữa ngựa. Hình như chỉ Mông Cổ dùng sữa ngựa làm thực phẩm chính yếu. Nó là nguồn gốc sức mạnh của các chiến binh từ xưa và khiến người Mông Cổ cao lớn.

Ngựa là gia súc chủ yếu ở thảo nguyên. Một gia đình thường có vài trăm đến vài ngàn ngựa, thêm cừu và dê. Bao giờ cừu cũng đi kèm dê. Mùa đông cừu nằm trên giữ ấm cho dê moi cỏ chia nhau. Không có cừu, dê chết rét; không có dê, cừu chết đói. Kiểu chăn thả thiên nhiên ấy khác xa nông trại hiện đại. Kiểu vắt sữa ngựa cũng khác vắt sữa bò. Vì khi vắt sữa, luôn luôn có con ngựa con đứng cạnh. Người Mông Cổ tôn thờ ngựa vì đức tính này, không buông tuồng vô cảm như bò, cứ vắt là ra sữa bất kể vắt ra sao. Sữa ngựa làm bia, làm thức uống, nên con ngựa là đầu cơ nghiệp. Bò chỉ là loại thêm. Bò Mông Cổ lông dài như voi Mammoth. Bây giờ cũng thoái giống, người Mông Cổ buồn vì bò lông ngắn, thế thì còn gì là bò nữa!

Gia súc nuôi, thịt chỉ là thứ phẩm, chính phẩm là lấy lông và da. Len (wool) Mông Cổ đắt kinh khủng. Hình như hàng lông da là chủ lực xuất khẩu.

Cái lều Mông Cổ thật sự là một thứ thú vị. Cứ nói "lều" thì khó hình dung, đến mới thấy đó là cái biệt thự giữa thảo nguyên. Bây giờ lều có nhiều loại, từ 300 đến 30.000 đôla Mỹ. Người Trung Quốc quá khôn, họ làm lều bán cho người Mông Cổ.

Trong cái lều Mông, tài nhất là cái bếp ở chính giữa nhà, tâm vòng tròn. Chất đốt thì bằng phân gia súc. Ống thông hơi làm nhiệm vụ trụ chống ở giữa lều. Vào lều không nhận ra có bếp.

Người nông dân du mục cũng có vấn đề nan giải, đó là sinh ra và nuôi dạy trẻ. Du mục xa trung tâm thị trấn, nên nếu đề bất thường thì cấp cứu rất khó. Khi con 6 tuổi, phải cho nó đi học, thì nhà mất 1 người thường là mẹ hay chị lớn phải đưa lên thị trấn làm 1 cái lều ở nuôi con 1-2 năm mới yên tâm gửi con học nội trú. Ở các thị trấn, thị tứ, cứ thấy các cụm lều, đó là những người đi nuôi con học. Vì vậy, mà nhà nghèo có quan điểm cũ là chỉ cần đọc chữ, nên trẻ thất học.

Hình như chính việc hiểm người mà du mục có truyền thống quý người. Phụ nữ đẻ con là quý, con ai không quan trọng. Mấy ông Mông Cổ bảo rằng cộng đồng du mục có lệ là quý khách cao tuổi, chủ nhà mời đầu dê. Làm thịt con dê, cái đầu là quý nhất. Còn khách trẻ và trung niên thì chủ nhà bảo con gái sưởi ấm cả đêm. Tôi không ở qua đêm ở thảo nguyên, nhưng nghe kể lại, các nhà văn Trần Nhuận, Tô Đức Chiêu, Thúy Toàn có ngủ đêm thảo nguyên và được coi là khách quý trung niên. Vấn đề là các bác ấy có chịu đựng được mùi mồ hôi người ăn thịt cừu uống sữa ngựa mà 3 tuần mới tắm một lần hay không thôi.

Người Mông Cổ rất có ý thức giữ gìn môi trường thảo nguyên. Tôi khá ngạc nhiên. Mọi người picnic thu dọn rác tổng lên xe về bãi rác ngoại ô vứt. Họ nói ti- vi có nhiệm vụ quan trọng nhất là tuyên truyền việc giữ sạch thảo nguyên và việc này chỉ **có từ khi cách mạng dân chủ đa đảng**. Người lái xe dẫn chúng tôi đi, mặc dù xe chặt vẫn kiên quyết mang bao tải đựng rác trên xe để về đến bãi rác ngoại ô đổ.

Ở Ulan Bator, nếu là công chức lập tức được cấp 0,99 ha ở ngoại ô để làm nhà nghỉ. Cuối tuần, chiều thứ 6, lũ lượt xe rời thủ đô ra ngoại ô. Thứ Bảy Chủ nhật thủ đô vắng hoe. Tối chủ nhật, lại rỗng rảnh về thành phố. Nếu không phát động giữ thảo nguyên thì chả mấy chốc thảo nguyên nghìn đời thành bãi rác. Và họ đã làm được rất tốt. Thảo nguyên của họ giống như là rừng là biển của người Việt, thế mà **than ôi, chúng ta đã cư xử như là tự phá hủy cơ thể! Đuổi kịp Mông Cổ ư? Không bao giờ!**

(*) Đi phượt là đi ngẫu hứng không có ý định rõ ràng, không lịch trình, đôi khi chẳng biết mình sẽ đi đâu, không người dẫn đường, không có phục dịch, đi vì đam mê vì muốn khám phá, tìm hiểu...

Mời quý vị giải trí bằng xem hình, nghe nhạc. Slideshow Mông Cổ với hình chụp từ năm 2013 trở về trước.
https://www.youtube.com/watch?v=UHt9A2oG_Q4